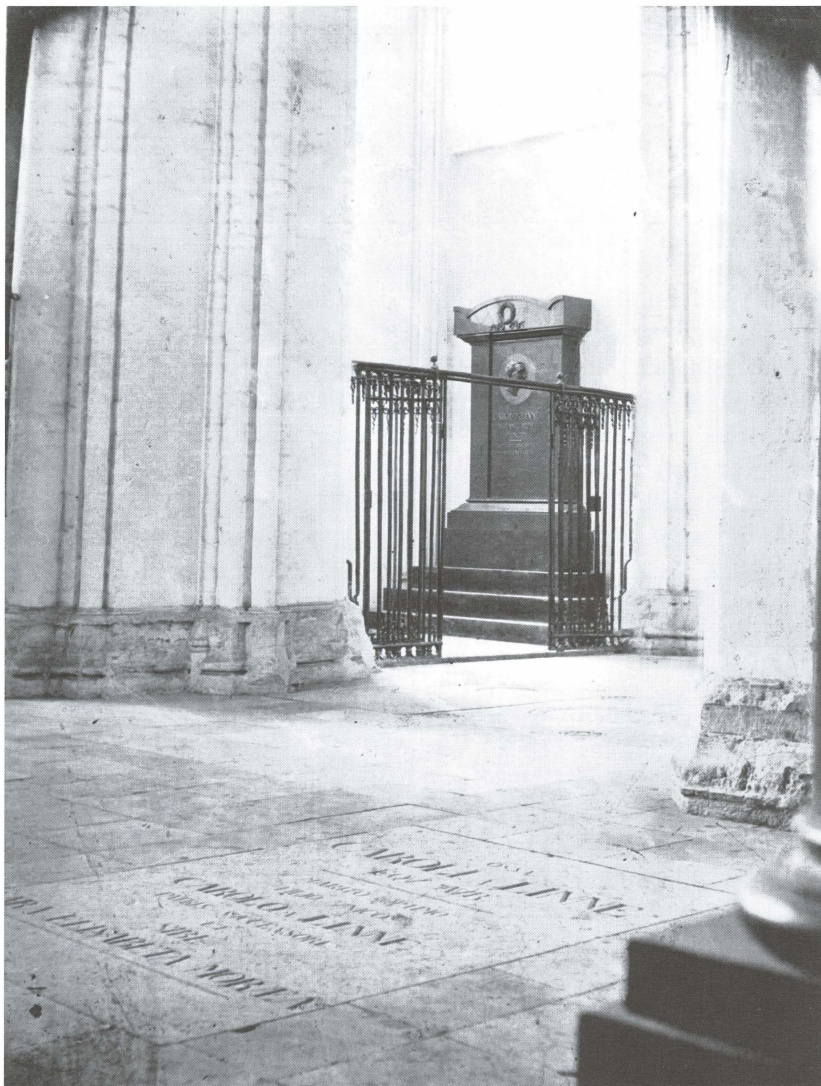

Några notiser om Carl von Linnés grav i Uppsala domkyrka

HERMAN BENGTTSSON

För den som levde och dog i Uppsala under 1700-talet var det närmast en självklarhet att låta sig begravas i domkyrkan. Andra begravningsplatser fanns visserligen, men från domkyrkans håll var man angelägen om att så många som möjligt jordfästes där.¹ Orsaken tycks först och främst ha varit ekonomisk. Handeln med gravar utgjorde vid sidan av inkasserandet av bänkhyrorna en av domkyrkans säkraste inkomster. Fram till 1793 kunde man erbjuda gravplatser både inne i kyrkan och på kyrkogården utanför. Till detta kom omkostnaderna för klockringning, bårtäcken och annat som reglerades i domkyrkans skråförordning från 1638.² Trots alla utgifter kunde gravhandeln uppfattats som någonting attraktivt även för köparen. Genom att skaffa sig en grav inne i domkyrkan markerade man att man tillhörde en privilegierad grupp i samhället. Liksom ofta annars under 1700-talet spelade rang och förmögenhet här en avgörande roll. De allra flesta av Uppsalas invånare fick därför nöja sig med gravplatser på kyrkogården.³ 1741 hade Carl von Linné utsetts till professor i

medicin vid Uppsala universitet. Hans ekonomiska och sociala ställning blev därmed avsevärt förbättrad.⁴ Två år tidigare, 1739, hade han gift sig med Sara Elisabet Moræa, som var dotter till stadsläkaren i Falun. Under de följande åren fick makarna fem döttrar och två söner, av vilka några dog unga. Som familjeföreträdare med professors rang måste Linné nu se sig om efter en lämplig gravplats. Vid den stora stadsbranden i Uppsala i maj 1702 hade flera av gravarna i domkyrkan blivit skadade. Under de följande åren riktade domkyrkorådet vid upprepade tillfällen uppmaningar till de anhöriga att gravarna måste repareras, annars återgick äganderätten till kyrkan.⁵ En av de brandskadade gravarna tillhörde orgelbyggaren Hans Heinrich Cahman († 1699). Cahman hade på 1690-talet arbetat med uppförandet av domkyrkans stora huvudorgel som förstördes i branden 1702. Graven var belägen i nordvästra delen av långhuset, omedelbart bakom kvinnobänkarna. Av protokollen från domkyrkorådet framgår att det under 1740-talet fanns flera spekulanter på gravplatsen.

Carl von Linnés gravhäll och minnesvård i Uppsala domkyrka. Fotografi taget innan Helgo Zetterovalls restaurering påbörjades 1885 (Upplandsmuseets arkiv).

1744 gjorde t.ex. skomakaren Bodmans änka anspråk på gravén, men för att få tillgång till den måste hon först rusta upp den och förse den med en "wacker sten".⁶ Några insatser tycks dock inte ha gjorts, för i en förteckning från 1745 uppges att den fortfarande tillhörde "Förre orgelbyggaren Cahman".⁷ I oktober samma år meddelas i protokollen att Linné hade infunnit sig vid ett domkyrkorådsmöte och visat upp ett "köpebref på Cahmanska grafven".⁸ Drygt ett halvår senare, i maj 1746, kunde han kvittera ut ett kontrakt på att han ägde gravplatsen. Det överenskomna priset var 100 daler kopparmynt.⁹

Troligen hade Linné vid köptillfället lovat att täcka gravén med en nytillverkad häll, men det tycks ha dröjt flera decennier innan en sådan kom på plats. Både stilen och inskriften talar för att den nuvarande gravhällen har tillkommit först vid slutet av 1790-talet, alltså omkring 20 år efter Linnés död 1778 (se bild). 1793 hade man efter en längre tids diskussioner beslutat sig för att upphöra med begravingar inne i domkyrkan och på kyrkogården utanför. Till ny begravningsplats utsågs istället hospitalskyrkogården i utkanten av staden (nuvarande Gamla kyrkogården).¹⁰ I samband med att man planerade för en omläggning av kyrkans golv 1798 gjordes en inventering av gravplatserna. Alla som fortfarande gjorde anspråk på en grav inne i kyrkan måste nu visa upp sitt köpebrev. Man måste dessutom lova att täcka gravén med en ordentlig häll, ifall en sådan inte redan

fanns. En av dem som önskade behålla sin grav var Linnés änka.¹¹ Enligt en anteckning i domkyrkorådets protokoll skulle hon vid sin död få begravas i familjegraven, som därefter återgick i kyrkans ägo. Beställningen av den nuvarande gravhällen har därför med största sannolikhet gjorts först nu. Hällen är placerad på ursprunglig plats i långhusets nordvästra del. Den är huggen i kalksten i den strama klassiserande stil, som kännetecknar inskriftstavlorna från 1700-talets slut och 1800-talets början. Inskriften lyder: "OSSA. / CAROLI. A. LINNE. / EQV. AVR. / MARITO. OPTIMO. / FILIO. VNICO. / CAROLO. A. LINNE. / PATRIS. SVCCESSORI. / ET. / SIBI. / SARA. ELISABETA. MORÆA." (=Benen efter Carl von Linné, riddare. Åt den bäste av makar och åt den ende sonen, Carl von Linné, faderns efterträdare, och åt sig själv [förfärdigades denna grav] av Sara Elisabet Moræa.).¹²

Ungefär samtidigt uppsattes ytterligare ett klassiserande monument över Linné i domkyrkan (Bild 1). Det befinner sig vid östra väggen i Carl Banérs gravkor i långhusets nordvästra del. Koret hörde till dem som hade skadats svårt i 1702 års brand. Enligt en uppgift från 1793 stod det fortfarande "utan värkställd reparation". Minnesvården över Linné sattes upp 1798 med släkten Banérs samtycke.¹³ Den är utförd i dalaporfyr och prydd med en porträttmedaljong i brons signerad av Johan Tobias Sergel.¹⁴ Själva minnesvården är inte signerad, men den skall enligt en uppgift vara formgiven av Carolina Redivivas arki-

tekt, Carl Fredrik Sundvall. Inskriften lyder: "CAROLO A LINNÉ / BOTANICORUM / PRINCIPI / AMICI ET DISCIPULI / MDCCXCVIII" (=Till Carl von Linné, botanikens furste, [rest] av vänner och lärjungar 1798).¹⁵

Noter

- 1 Frågan diskuterades vid flera tillfällen i domkyrkorådet, där man var bekymrad över att många i domkyrkoförsamlingen valde att låta sig begravas i Helga Trefaldighet eller ute på landet. Se t.ex. Domkyrkorådets protokoll 10/6 1720, 8/2 1742, Domkyrkorådets handlingar 4:3 (192) 8/2 1742. Landsarkivet, Uppsala.
- 2 Domkyrkans skrå sammanställdes 1638, men kompletterades och reviderades vid flera tillfällen. Se Ragnar Swedlund *Uppsala domkyrkas skrå* 1638 (Uppsala 1934).
- 3 Förteckningar över begravingarna på kyrkogården finns bl.a. i domkyrkans död- och begravningsböcker FA 1–2, Landsarkivet, Uppsala.
- 4 Gunnar Eriksson "(von) Linné, Carl" *Svenskt biografiskt lexikon* volym 23 red. Birgitta Lager-Kromnow (Stockholm 1980–81).
- 5 På Landsarkivet i Uppsala finns en rad handlingar som berör denna fråga: Domkyrkorådets handlingar 4:3 (192) 27/2 1706, 5/8 1708, 18/9 1737, Domkyrkorådets handlingar 4:4 (53) 11/2 1744, Domkyrkorådets handlingar 5:1 (218) 23/8 1706, 1/10 1731, 14/2 1735, Domkyrkorådets protokoll odat. 1710, 3/10 1717, 7/1 1719, 13/3 1732, 25/4 1734, 22/11 1737, 11/2 1738.
- 6 Domkyrkorådets handlingar 4:3 (192) 22/9 1744, Landsarkivet, Uppsala. Jfr Domkyrkorådets handlingar 4:3 (192) 29/4 1740, 28/5 1741.
- 7 Gravförteckning från 1745 (EV 140), Landsarkivet, Uppsala, Kjell O. Lejon *Gravhällarna i Uppsala domkyrka. Uppsala stifts herdaminne band I:3* (Uppsala 1997) s. 286.
- 8 Domkyrkorådets handlingar 4:3 (192) 26/10 1745, Landsarkivet, Uppsala.
- 9 Domkyrkorådets handlingar 4:3 (192) 12/5 1746, Landsarkivet, Uppsala.
- 10 Domkyrkorådets handlingar 4:1 (43) 26/5, 11/6 1783, 17/ 1790, 13/4, 21/5, 11/6, 28/10 1793, 31/3 1794, Domkyrkorådets protokoll 3/7 1790, 2/4 1792, 13/4, 11/5, 11/6, 28/10 1793, 31/3 1794, 5/2 1799, Landsarkivet, Uppsala. Den första begravingen på den nya platsen ägde rum den 6 juli 1794.
- 11 Domkyrkorådets protokoll 5/2 1799, Landsarkivet, Uppsala.
- 12 Lejon 1997 nr 26, s. 142 ff.
- 13 Domkyrkorådets handlingar 4:1 (43) utan datum 1793, Landsarkivet, Uppsala, C. J. Bergman *Mälarens minnen* (Uppsala 1844) s. 162
- 14 Erik Åhman *Naturstensmaterialet i Uppsala domkyrka* (Uppsala 1985) s. 6.
- 15 Bergman (1844) s. 162.

Herman Bengtsson är fil.dr i konstvetenskap och verksam i det s.k. Huseliusprojektet – Uppsala domkyrka vid Upplandsmuseet.